

Akademien för utbildning
kultur och kommunikation

EXAMENSARBETE
OAU007 15 hp

HT 2012

Att komma till tals

Talad tid under engelsklektionen

Getting to talk

Spoken time during the English lesson

Carolina Abrahamsson

Handledare: Håkan Landqvist
Examinator: Gerrit Berends

Akademien för utbildning
kultur och kommunikation

EXAMENSARBETE
OAU007 15 hp
HT 2012

SAMMANDRAG

Carolina Abrahamsson

Att komma till tals
Talad tid under engelsklektionen

Getting to talk
Spoken time during the English lesson

2012

Antal sidor: 43

Syftet med min undersökning var att ta reda på hur mycket engelska som talas under fyra engelsklektioner i en årskurs 4, vad resten av tiden ägnades åt samt hur läraren stimulerar eleverna till tal. Jag har observerat fyra lektioner och genomfört en intervju med läraren för att ta reda på detta. Resultatet visar att det inte talas mycket engelska under lektionerna, utan tal på engelska utgör den minsta delen. Eleverna talar dock mer engelska än läraren, och för det mesta sker det i kör. Det är ett sätt som läraren använder för att stimulera eleverna till tal. Ett annat sätt är att de får tala i mindre grupper vilket skedde under en av lektionerna, och detta hade en positiv inverkan på resultatet. Den största delen av lektionerna utgjordes av svenskt tal, även om det till stor del var genom att de arbetade med att översätta engelska. De lyssnade även till engelska via filmer och cd-skivor och en av lektionerna ägnades delvis åt tyst arbete genom att de arbetade individuellt med stenciler.

Nyckelord: engelskundervisning, engelsklektion, målspråk, taltid, talängslan

Innehållsförteckning

Sammandrag.....	2
1 Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Frågeställningar	5
2 Bakgrund.....	6
2.1 Läroplanen och Skolinspektionen	6
2.2 Att börja tidigt	6
2.3 Att lära sig ett främmande språk	7
2.4 Mål språket.....	8
2.5 Knyta an till vardagen	9
2.6 Språklig kompetens.....	10
2.7 Talängslan.....	11
3 Metod och material.....	13
3.1 Urval.....	13
3.2 Datainsamlingsmetoder	14
3.3 Procedur	14
3.4 Analys av data.....	15
3.5 Tillförlitlighet	16
3.6 Etik	17
4 Resultat och analys	19
4.1 Intervju	19
4.2 Lektion 1	21
4.3 Lektion 2.....	23
4.4 Lektion 3.....	25
4.5 Lektion 4.....	27
4.6 Analys	29
4.7 Resultatsammanfattning.....	31
4.7.1 Samtliga lektioners taltid.....	32
4.7.2 Elevernas totala engelsktalande	33
5 Diskussion.....	34

5.1 Resultatdiskussion	34
5.2 Metoddiskussion	38
6 Avslutning	40
Litteraturlista	41
Bilaga 1	43

1 Inledning

Under min utbildning har jag läst Engelska för tidigarelärare, så mitt intresse för engelskundervisning är stort. Jag vet också hur viktigt det är att kunna engelska i vårt samhälle idag, eftersom vi i vår vardag stöter på engelska i olika sammanhang. Det kan till exempel vara i form av serier på tv, dataspel med engelska instruktioner eller utlandsresor. Engelska är även viktigt inför vidare studier.

Min uppfattning är att det inte talas så mycket engelska under lektionerna utan att det mest talas svenska med engelska inslag, men jag hoppas verkligen att jag har fel. Detta eftersom jag anser att det är viktigt att man får rika möjligheter att tala och även lyssna till det språk som man försöker lära sig att bemästra.

Jag vill undersöka hur mycket engelska som talas under engelsklektionerna i en årskurs 4. När elever ska lära sig engelska är det bästa sättet att de får prata mycket engelska och de måste även få tillfälle att lyssna på språket för att lära sig uttal och uppbyggnad, skriver Sundin (2001) i en publikation från Skolverket. Därför bör läraren använda målspråket, alltså engelska, i så stor utsträckning som möjligt. Jag vill se om det är på det sättet det går till på lektionerna.

1.1 Syfte

Jag vill undersöka hur mycket engelska som talas under några engelsklektioner av elever respektive lärare samt vad resten av lektionstiden används till. Jag vill även undersöka hur läraren planerar undervisningen för att uppmuntra eleverna att våga tala engelska under lektionerna.

1.2 Frågeställningar

Hur mycket engelska talas under en engelsklektion?

Vad ägnas resten av tiden åt?

Hur planerar läraren undervisningen för att stimulera eleverna till tal?

2 Bakgrund

Jag kommer att presentera min bakgrund utifrån sju olika teman som jag anser är relevanta för min studie. De är: Läroplanen och Skolinspektionen, Att börja tidigt, Engelska som främmande språk, Målspråket, Knyta an till vardagen, Språklig kompetens samt Talängslan.

2.1 Läroplanen och Skolinspektionen

I Lgr 11 står det att eleverna under sin skoltid ska utveckla en allsidig kommunikativ förmåga inom ämnet engelska. De ska även skaffa sig en språklig säkerhet och lära sig att anpassa sitt engelska språk utefter olika syften. Under målen som ska uppnås i år 4-6 står det att innehållet i kommunikationen som bedrivs ska vara vardagsnära för eleverna.

I en rapport från Skolinspektionen (2011) där man kvalitetsgranskat engelskundervisningen i år 6-9 på 22 olika skolor står det klart att de flesta eleverna har goda eller till och med mycket goda kunskaper i engelska. Dock visar undersökningen att det kan vara en stor skillnad på kvaliteten på engelskundervisning som olika klasser får. Skillnaden var till och med tydlig inom en och samma skola. I rapporten påpekas att detta innebär att utbildningen inte är likvärdig för alla elever, vilket Lgr 11 tydligt framhåller att den ska vara.

Skolinspektionen (2011) menar att det behöver talas mer naturlig engelska i skolan. Eleverna använder sig av och lär sig engelska på fritiden, vilket inte utnyttjas i skolan. De slår även fast att för mycket av engelskundervisningen bedrivs på svenska och att eleverna därför inte ges chans att lära sig kommunicera på engelska. Men det finns även de lärare som med sina klasser talar mycket engelska på lektionerna. I dessa fall, där arbetspråket är engelska, är fler elever delaktiga under lektionerna, menar Skolinspektionen.

2.2 Att börja tidigt

Lundahl (2009) påpekar att ett starkt argument till att börja tidigt med engelskundervisning i skolan är att många elever har ett intresse för engelska som man kan bygga vidare på. Anledningen till att många elever är positivt inställda till

engelska är att språket har en hög ställning i vårt samhälle och de stöter på det dagligen.

Cameron (2011) menar att det finns fördelar med att starta tidigt när man ska lära sig språk, men att det inom många områden krävs mer forskning för att styrka detta. Cameron påstår att de som får en tidig start har fördelar inom en del områden, som hörförståelse och uttal (2011:17). Hon påpekar dock att uttalet främst gynnas av naturliga inlärningsmiljöer, och det är därför inte säkert att detta uppnås med språkinlärning i skolmiljö. Estling-Vannestål & Lundberg (2010) menar att de elever som tidigt påbörjar sin språkinlärning anses få en mer positiv syn på språk, men även till andra kulturer. De påpekar att vissa fördelar med att tidigt börja med språk är vetenskapligt bevisade, dessa är att:

- yngre elever är receptiva och imitativa
 - yngre elever lär aktivt och med hela kroppen
 - yngre elever uppskattar lek, rytm, rim, sång, sagor, drama- med andra ord allt som underlättar språkinlärande
 - yngre elevers läs-, skriv-, och språkutveckling drar fördelar av att de är bekanta med flera språk
 - yngre elever har en oproblematisk och naturlig attityd till språklärande
 - yngre elever är inte rädda för att göra språkliga misstag
 - yngre elever är nyfikna och öppna för nya kulturer
- (Estling-Vannestål & Lundberg 2010:20).

2.3 Att lära sig ett främmande språk

Lightbrown & Spada (2006) påpekar att alla som ska lära sig ett annat språk, oavsett ålder, redan talar ett språk. Ett främmande språk är ett nytt språk, utöver modersmålet som man lär sig i en miljö där språket inte normalt talas, som att lära sig engelska i Sverige. De menar att denna förkunskap om hur ett språk är uppbyggt kan vara en fördel när de ska lära sig ett nytt språk. Det kan även vara en nackdel i och med att det kan leda till att man drar slutsatser utifrån det språk man redan kan som inte är korrekta. En faktor som talar för att lära sig språk som barn är att de ofta vågar tala och använda sig av språket, även om deras kunskaper är begränsade (2006:31). Författarna påpekar dock att det såklart är skillnad på olika barn, och även om vissa gör detta så finns det även de som är blyga och hellre vill observera och lyssna. De skriver även att när elever ska lära sig främmande språk i skolan sker det

ofta på ett mer formellt sätt än hur det skulle används i ett vardagligt socialt sammanhang. Ett exempel är att om lärare ska tillrättavisa elever eller tala om hur man betar sig i klassrummet under en engelsklektion så byter läraren språk från engelska till svenska för att göra detta (2006:32). Författarna menar att genom att göra på det sättet berövar man eleverna en möjlighet att få uppleva engelska i ett verkligt kommunikationssammanhang.

Lightbrown & Spada (2006) skriver att de elever som inte är rädda för att göra fel, gärna gissar och som tränar mycket har en fördel när de ska lära sig nya språk. Sundin (2001) menar att man som lärare ska använda sig av elevernas nyfikenhet, fantasi och deras lust att lära sig nya saker. För att befästa det nya språket kan man använda sig av sagor, rim och ramsor, lekar och sånger. På det sättet får eleverna använda sig av hela kroppen vid språkinläringen.

2.4 Målspråket

Sundin (2001) menar att när elever ska lära sig engelska måste de få rikliga möjligheter att tala målspråket, alltså det språk som eleverna håller på att lära sig, men de måste även få lyssna på engelska så att de lär sig språkets uppbyggnad och hur ord ska uttalas. Han påpekar att det är dessa delar man som lärare ska lägga fokus på när eleverna är nybörjare. Läraren bör därför använda målspråket i så stor utsträckning som möjligt (2001:156). Det viktiga är att eleverna får en övergripande förståelse, vilket läraren kan underlätta genom att till exempel komplettera det den säger med att rita på tavlan eller använda kroppsspråket. Då behöver inte eleverna förstå allt men de förstår till stora delar. Sundin (2001) skriver även att det kan krävas att elever får höra något 6-8 gånger innan det är befast, så därför är repetition en viktig del.

Även Estling-Vannestål & Lundberg (2010:24) påpekar att undervisning bör ske på målspråket, de menar att engelskundervisning bör bedrivas helt på engelska från början. Då vänjer eleverna sig vid att omges av engelskan och de ska "duschas" i språket. Om eleverna ska lyssna och försöka förstå vad som sägs så krävs en större koncentration från deras sida. När läraren översätter till svenska och instruerar på svenska menar författarna att man försvårar för de elever som inte har svenska som modersmål. De måste då lära sig engelska via svenskan, vilket kan vara ett hinder för dem. De skriver även att om eleverna frågar eller svarar på svenska kan läraren

översätta detta och även svara på engelska. Om eleverna vet att läraren efter att den talat på engelska kommer att översätta det sagda till svenska, behöver de inte anstränga sig utan kan vänta in översättningen. Därför menar författarna att undervisning på målspråket leder till att eleverna blir mer koncentrerade och uppmärksamma. Målet med denna undervisning är att eleverna inte ska lära sig engelska genom svenska, utan genom engelska. Det kan därför vara negativt för engelskinläringen om man arbetar mycket med att översätta engelska texter till svenska. Detta för att man då inte fokuserar på innehållet som helhet, utan på varje enskilt ord (Estling-Vannestål & Lundberg 2010).

Hofvander & Källström Diaz (2012) har i sitt examensarbete vid Mälardalens högskola undersökt i vilken utsträckning lärarna använder sig av målspråket i sin undervisning i moderna språk på gymnasienivå. De har genom observationer studerat i vilken utsträckning sex olika lärare använde sig av målspråket respektive svenska vid totalt 18 observationer. De kompletterade även detta med tre intervjuer. De kom fram till att de undervisande lärarna till stor del använder sig av målspråket i sin undervisning. En tendens var att svenska främst användes vid instruktioner eller om en elev behövde individuell hjälp. Detta motiverades av lärarna med att det viktigaste är att eleverna förstår de fakta som de går igenom vid till exempel en grammatikgenomgång. Författarna kom fram till att det var en självklarhet för de deltagande lärarna att bedriva språkundervisning på målspråket.

2.5 Knyta an till vardagen

Tornberg (2009) skriver att språkinläring borde bygga på autentiska samtal och dialoger i ett meningsfullt sammanhang, men i skolorna idag används främst läroböcker påpekar hon. Om man kom ifrån detta skulle eleverna få en större utmaning, då böckerna ofta bygger på frågor med rätta svar. Hon uppfattar även att denna metod används i samtal, där eleverna ska svara på de frågor läraren ställer. Bo Lundahl (2009) menar att man kan skapa dessa meningsfulla sammanhang genom att kombinera vardagsengelskan med skolengelskan. Han menar att många elever har ett stort intresse av engelska, då de dagligen stöter på språket. Vardagsengelska är den engelska som eleverna kommer i kontakt med på fritiden. Skolengelskan stöter de på i skolan, och den största skillnaden är att på fritiden drivs lusten att lära sig engelska av deras egen intresse, menar han. För att till exempel kunna spela ett

datorspel och kommunicera med de andra som spelar det fyller engelskan ett syfte och eleven motiveras att lära sig. Lundahl (2009) menar att man ska ta till vara på att eleverna på fritiden kan följa engelska instruktioner när de spelar, kan lära sig engelska låttexter utantill och se på engelska filmer. Om man endast använder läroböcker i skolan kan det sakna mening för eleverna, och han menar att man ska försöka kombinera vardags- och skolengelska för att skapa just mening och motivation. Estling-Vannestål & Lundberg (2010) påpekar att man som lärare kan ge eleverna läxor som går ut på att de ska vara uppmärksamma på engelskan runt omkring dem. På så sätt kan man arbeta med det autentiska språket i skolan och man kan arbeta med det passiva ordförråd som eleverna utvecklar när de följer olika medier. Författarna menar att det kan vara uppgifter som att eleverna ska vara uppmärksamma på engelska ord när de är på stan, via reklam, webbsidor eller datorspel. Det kan även vara att hitta uttryck och fraser i sångtexter, filmer eller tv-serier. På det sättet kan man öppna eleverna ögon för den engelska som finns i deras vardag.

2.6 Språklig kompetens

Svartvik (2005) menar att målet med engelskundervisning är att eleverna ska lära sig att kommunicera. Precis som Tornberg och Lundahl påpekar han vikten av sammanhang vid inläringen, de ska kännas meningsfulla samt engagera och motivera eleverna. Svartvik skriver att språklig kompetens utgörs av tre olika nivåer och de bygger på varandra. Dessa är begriplighetsnivån, formell korrekthet och kommunikativ kompetens. På begriplighetsnivån ska eleverna förstå och de ska även kunna göra sig förstådda. Formell korrekthet handlar om språkriktighet och kommunikativ kompetens betyder att man behärskar språket så pass bra så att man förstår och kan använda sig av det genom att till exempel småprata på engelska, svara på frågor och skriva en insändare. Tidigare, skriver Svartvik (2005:338), var den andra nivån med formell korrekthet ett mål som var tillräckligt när det gällde engelskundervisning, men påpekar att så är inte fallet idag. Han menar dagens samhälle ställer högre krav och därför måste vi arbeta mot den högre nivån av kunskap, alltså kommunikativ kompetens. Han påpekar att detta även ställer högre krav på de lärare som undervisar i engelska, även lärarna i de tidigare årskurserna. Svartvik skriver att man måste vidga engelskan och lärarna måste behärska engelska

och kunna använda det otvunget. De måste även klara av att tala verklighetsnära och naturlig engelska.

2.7 Talängslan

Estling-Vannestål & Lundberg (2010) menar att ett av målen med engelskundervisning är att eleverna vågar tala. De påpekar att när eleverna kommer upp i årkurs 3-4 upplever några att det är obehagligt att tala engelska inför klassen. De är rädda för att säga fel ord eller för att ha ett felaktigt uttal. Iakovos Tsiplakides & Areti Keramida (2009) menar att "speaking anxiety" är ett fenomen som ofta uppstår när elever ska lära sig engelska som ett främmande språk. Översätter man begreppet till svenska blir det talängslan (min översättning). De påpekar att även om detta begrepp är känt bland lärare kan de ha svårt att identifiera detta, och istället tillskriver man elevernas ovilja att tala till att de saknar motivation eller förmåga. De elever som känner talängslan vid språkinläring är mindre villiga att delta i aktiviteter, menar författarna. När elever ska lära sig ett främmande språk försätts de i en unik inläringssituation eftersom de förväntas kommunicera på målspråket, ett språk de ännu inte bemästrar. Tsiplakides & Keramida skriver att det finns tre komponenter man har identifierat vid talängslan (2009:39). En av dessa är rädsla att tala målspråket inför andra, eftersom man känner sig begränsad. Den andra komponenten är rädsla inför att göra fel och att läraren eller övriga elever ska komma med negativa kommentarer. Elever som upplever detta anser inte att misstag är en del av inlärningsprocessen. Som ett resultat av detta är dessa elever ofta tysta och tillbakadragna och de deltar inte i talaktiviteter, menar författarna. Den tredje komponenten är att eleverna uppfattar den språkliga processen, med framförallt muntliga övningar, som en testsituation där man blir bedömd. Dessa elever ser inte dessa situationer som tillfällen att få möjlighet att kommunicera och utveckla sina färdigheter. Författarna presenterar förslag som man kan använda sig av i klassrummet för att hjälpa eleverna att övervinna sin talängslan. Det första är att arbeta med projektarbeten. De menar att då är eleverna mer personligt involverade vilket kan öka deras motivation och de upplever inte att de ständigt blir bedömda. Elever är även mer villiga att tala engelska i en mindre grupp. De menar även att en positiv effekt av projektarbeten är att eleverna får ansvarsområden vilket kan öka deras självförtroende. Tornberg (2009) förespråkar heterogena grupper för det gynnar språkutvecklingen och eleverna kompletterar och lär av varandra, då de har

olika kunskaper och bakgrunder. De som kan mindre lär sig av de som kan mer och de som har ett annat modersmål får möjlighet till stimulans och träning i en grupp där de flesta talar målspråket. Även hon menar att de lär sig mer engelska i smågrupper, där de vågar tala målspråket i större utsträckning. Tsiplakides & Keramida (2009) påpekar även andra förslag, till exempel att arbeta för att få ett accepterande klassrumsklimat, där man gemensamt talar om hur man ska bete sig om någon råkar säga fel.

Författarna menar även att lärare måste inse att framförallt muntliga övningar vid språkinlärning kan vara stressfyllda för en del elever, och istället för att tro att dessa elever saknar motivation så ska lärarna hjälpa dem att överkomma sin talängslan. Estling-Vannestål & Lundberg (2010:123) skriver att ett sätt kan vara att undvika individuella talsituationer och istället skapa situationer där de kan tala i kör. Det kan vara att man har uttalsträning av ord och fraser, sjunger sånger och arbetar med ramsor. De skriver att på det här sättet så kan tysta elever delta och vara en i mängden. Då får de ändå talträning, vilket kan ge ett ökat självförtroende.

Även Awan, Azher, Anwar & Naz. (2010) skriver om detta fenomen och menar att det är viktigt att läraren anpassar undervisningen efter elevernas förutsättningar och var de befinner sig i sin utveckling. Läraren ska skapa en miljö som är trygg och uppmuntrar eleverna till tal. De menar att en åtgärd läraren kan ta till för att underlätta för eleverna är att använda sig av både målspråket och modersmålet. Detta talar emot vad Estling-Vannestål & Lundberg (2010) skriver, att språkundervisningen i helhet ska bedrivas på målspråket för att "duscha" eleverna i språket och även underlätta för dem som har ett annat modersmål än majoriteten.

3 Metod och material

Jag kommer här att beskriva vilka val jag ställdes inför när jag skulle välja metod, vilka val jag gjorde och hur jag kategoriserade och tolkade mitt material.

3.1 Urval

Klassen jag valde att observera är en årskurs 4 som består av 27 elever, med en ganska jämn fördelning av flickor och pojkar. Det finns även elever som har ett annat modersmål än svenska. På skolan går elever från förskoleklass till årskurs 4 och den ligger i ett mindre samhälle.

Jag genomförde fyra observationer i en och samma klass. Jag ansåg att fyra observationer var ett lagom antal, både för att resultatet ska kunna säga något och för att jag rimligt ska hinna med att genomföra dem. Ett alternativ hade varit att genomföra två observationer vardera i två olika klasser, men jag kom fram till att det räckte med en klass för att kunna undersöka det jag vill. Mitt syfte är att undersöka hur mycket engelska som talas under lektionerna och det kan jag svara på genom att studera en klass. Om jag hade tagit två hade det blivit mer av en jämförelse och den hade sagt mer om hur lärarna arbetar. Jag ansåg även att två lektioner per klass var ett för litet underlag för att kunna dra några slutsatser om hur engelskundervisningen ser ut i klassen. Därför valde jag att koncentrera mig på en klass, så att jag skulle få ett större material att kunna analysera klassens undervisning utifrån. Fyra observationer i samma klass gör att jag kan få ett mer tillförlitligt resultat eftersom jag får en fylligare bild. Dock innebär det att jag endast kan uttala mig om hur det ser ut i den här klassen.

Jag observerade en årskurs fyra eftersom de då har haft undervisning i engelska i ett par år och därför rimligtvis borde kunna tala mer engelska än elever i de tidigare årskurserna.

Jag valde att studera klassen som helhet eftersom min frågeställning är hur mycket engelska som talas. Då anser inte jag att det är relevant att veta hur mycket var och en talar, utan det är elevernas gemensamma taltid som blir viktig.

3.2 Datainsamlingsmetoder

Jag valde att göra fyra stycken observationer och en intervju för att försöka besvara mina frågeställningar. Stukát (2005) menar att observation är ett sätt att ta reda på vad människor faktiskt gör, inte bara vad de säger att de gör. Jag genomförde även en intervju med läraren för att se vad denne har för tankar kring upplägg av lektioner för att stimulera till språk.

För att underlätta vid observationerna så använde jag mig av ljudinspelning med hjälp av mobiltelefon. På det sättet så kunde jag spela in det som sades och i efterhand dela in i kategorier och se hur mycket tid som lades på varje kategori. Med mitt inspelade material så följde jag ett observationsschema som Stukát (2005) beskriver. Det innebär att jag vet vilka händelser jag letar efter i det inspelade materialet och placerar dem i kategorier (se 3.4).

3.3 Procedur

Inför den första observationen med inspelning hade jag haft en testomgång där jag provade att spela in så att jag såg hur allt fungerade och så jag visste vart jag skulle placera telefonerna. En annan anledning till att jag gjorde detta var att eleverna skulle få lite tid att vänja sig vid att jag skulle sitta med och anteckna och ha telefonerna placerade någonstans i klassrummet.

När jag genomförde observationerna använde jag mig av två mobiltelefoner för att jag inte ville riskera att bli utan material utifall den ena skulle sluta fungera. Jag placerade dem nära läraren och i början av lektionerna satt eleverna på sina stolar i en ring på mattan för att läraren ville samla dem. På så sätt hamnade de också nära mikrofonerna. De brukar sitta på det här sättet under lektionerna, eller i alla fall delar av dem. Jag placerade mig bakom eleverna eller lite på sidan utav dem och antecknade. Det jag antecknade var vad de gjorde samt om det var några störande moment som gjorde att undervisningen påverkades.

Intervjun med läraren genomfördes efter lektionerna. Det jag var intresserad av var lärarens tankar kring engelskt tal under lektionerna. Jag genomförde en så kallad ostrukturerad intervju med öppna frågor (Stukát 2005:39). Det betyder att jag visste vilka områden jag ville tala om men gör det i den ordning som känns naturlig för samtalen som jag för med läraren. De lektioner jag observerade bestod av både hel-

och halvklasslektioner. Jag ställde bland annat frågor till läraren om hon planerar på olika sätt inför dessa två typer av lektioner. Jag spelade även in intervjun med hjälp av mobiltelefon, lyssnade sedan till inspelningen vid ett flertal tillfällen och sammanfattade sedan de Sara sade.

3.4 Analys av data

När jag hade lektionerna inspelade så gick jag igenom dem en i taget. Jag ville se hur mycket engelska och svenska som eleverna och läraren talade så jag gjorde ett observationsschema (Stukát 2005) med sex olika kategorier:

A: Elev pratar engelska

B: Elev pratar svenska

C: Lärare pratar engelska

D: Lärare pratar svenska

E: Tyst arbete i bok

F: Lyssnar på engelska

När jag hade gjort mitt observationsschema så lyssnade jag på inspelningarna och klockade tiden för en kategori i taget och sedan placerade in taltiden i de olika kategorierna, vilket inte var helt enkelt. Eleverna lyssnar till exempel på engelska även när läraren eller de övriga eleverna talar, men den tiden hamnar ju i kategori A och C (se ovan). Därför lyssnar de på engelska under större del av en lektion än vad resultatet visar.

Det var även svårt när flera personer talade samtidigt och det skedde på båda språken samtidigt. Jag löste det genom att först och främst koncentrera mig på ett språk i taget. När jag gick igenom mitt material ena gången så koncentrerade jag mig på när eleverna talade svenska, nästa gång på när de talade engelska. På så sätt så gjorde det inte så mycket att de pratade samtidigt. Att flera elever talade svenska respektive engelska samtidigt var inget problem eftersom alla elever ingår i samma talkategori. Jag har försökt koncentrera mig på de så kallade legitima talarna. Om en elev talar engelska och två sitter och viskar på svenska om vad de ska göra i helgen så räknar

inte jag deras svensktal som en del av lektionen, eftersom den just nu koncentreras kring den elev som talar engelska.

I vissa fall blandar läraren engelska och svenska i sina meningar. De kan vara i form av att hon går igenom något på svenska och lägger in ett engelskt ord, eller tvärtom. I dessa fall har jag valt att räkna yttrandet i taltid för det språk som största delen av meningen framförs på. Ett exempel är när läraren säger:

”This is Matt. This is his mother, hans mor, and his little sister....”

Ett sådant exempel placerar jag i kategori C, lärare talar engelska, även om några ord är på svenska. Ett exempel på det omvända är:

”Nu börjar vi. Har alla slagit upp page twenty- four?”

Det exemplet placerar jag i kategori D, lärare talar svenska, även om några ord är på engelska.

Det var även svårt när de vid vissa tillfällen delade upp sig i grupper för att arbeta. Mikrofonen ligger på samma plats i klassrummet under hela lektionen och de som sitter nära hörs bra och de som sitter längre ifrån hörs inte lika bra eller inte alls. Under dessa situationer var det ofta både lite rörigt och pratigt, vilket gjorde att det kunde vara svårt att höra. Jag koncentrerade mig även här på att först lyssna till engelskan och sedan svenskan.

Efter att jag gjort ett cirkeldiagram för varje och delat upp tiden i de olika talkategorierna ville jag även att gå in i kategori A (elev talar engelska) och undersöka den noggrannare. Det jag ville se var hur mycket eleverna talar enskilt och hur mycket eleverna talar i kör. Det gjorde jag för att ett av mina syften är att ta reda på hur mycket engelska eleverna talar, men jag anser att det även är intressant att ta reda på hur eleverna talar engelska. I de diagrammen ser man till vilken del eleverna är självgående i sitt engelsktal och hur mycket läraren initierar.

3.5 Tillförlitlighet

En svårighet med observationerna var att eftersom klassen är så pass stor, 27 elever, använder läraren de tillfällen hon har att bedriva undervisningen i halvklass. Det gjorde att jag ställdes inför ett val att studera endast den ena gruppen, blanda hel- och halvklass observationer eller att studera båda grupperna vid lika många tillfällen.

Jag valde att i största möjliga mån observera samma grupp, eftersom jag ville kunna studera likheter och om jag observerade för många olika gruppkonstellationer så riskerade min undersökning att bli intetsägande. Två av observationerna är med samma halvklassgrupp och den andra två är med helklass, även om det inte blev optimalt. Ett alternativ hade varit att göra tre observationer i samma grupp, men jag valde att göra två i helklass och två i halvklass eftersom jag då kan se om det finns några skillnader i hur mycket engelska som talas i hel- och halvklass. Jag intervjuade även läraren om dennes tankar kring upplägg av hel- respektive halvklasslektioner. Det faktum att jag har gjort så här gör ju att det i princip är två olika klasser som jag har observerat, fast med samma lärare.

Andra faktorer som kan ha påverkat resultatet är att läraren var medveten om att hon observerades. Även om hon inte visste exakt vad jag ville studera så kan det såklart påverka hennes beteende, och därmed även resultatet, att jag antecknade och spelade in lektionerna.

En annan faktor är vilka elever som ingick i halvklassgruppen. Eftersom jag studerar alla elever som en helhet så är jag medveten om att en elev med goda engelskkunskaper kan påverka resultaten i kategori A (elev pratar engelska) och tillföra mycket tid där. Det kan ge ett resultat som visar att klassen pratar mycket engelska, även om det faktiskt bara är en eller ett par elever som gör det.

Vid vissa tillfällen delade de även in sig i smågrupper för att arbeta. Eftersom mikrofonen låg på samma ställe så hördes de som var nära bra och de som satt lägre bort hördes sämre. Det kan påverka resultatet eftersom det beror på vilken grupp som sitter nära, i vilka kategorier det blir mycket taltid. Pratar den gruppen mycket engelska blir det mycket tid i kategori A och om de inte gör det blir det kanske mycket tid i kategori B.

3.6 Etik

Vetenskapsrådet (2004) skriver att det finns fyra etiska principer som man ska ta hänsyn till när man ska genomföra en studie. Dessa krav är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att man informerar deltagarna om studiens syfte. Jag informerade läraren om att jag ville studera ett antal engelsklektioner, men inte exakt

vad jag skulle studera. Detta gjorde jag för att jag inte ville att läraren exakt skulle veta vad jag studerade eftersom upplägget på lektionerna då hade kunnat ändras för att tillgodose det jag ville undersöka. Vi informerade även eleverna om att jag skulle observera för att de inte skulle känna sig obekväma. Jag sa dock bara att jag ville undersöka hur det gick till på engelskalektionerna, eftersom jag ville att de skulle bete sig så vanligt som möjligt.

Samtyckeskravet innebär att de som deltar i studien ska ha makt över sin egen medverkan. Eftersom eleverna som jag studerade var under 15 år så behövde jag a föräldrarnas godkännande. Det behöver man göra om studien är etiskt känslig. I min studie så studerade jag klassen som en helhet och därför blev ingen elev särskilt utpekad eller uppmärksam, men jag valde att göra ljudinspelningar och därför ansåg jag tillsammans med min handledare att föräldrarna för tillfrågas. Jag skickade hem ett informationsbrev (se bilaga). Jag valde att endast be föräldrarna svara om deras barn inte fick delta i studien. Detta gjorde dels för att jag inte anser att studien är speciellt känslig, dels för att jag trodde att det skulle bli ett visst bortfall p.g.a. att en del glömmer att fylla i lappen eller att lämna tillbaka den. Nu fick ändå de som inte ville vara med chansen att säga ifrån. Jag hade inget bortfall för jag fick inte tillbaka några lappar och jag är medveten om att det kan bero på att vissa elever inte lämnade lappen hemma trots påminnelser. Jag hade även skrivit mitt telefonnummer och mailadress att föräldrar kunde höra av sig om de hade några frågor eller åsikter. En del av eleverna kom dock och meddelade mig personligen att deras föräldrar hade gett sitt godkännande när de hade visat lappen hemma.

Konfidentialitetskravet innebär att de som är delaktiga ska vara anonyma. Jag nämner varken namn på elever, lärare eller skolan i min studie. Under lektionerna studerade jag klassen som helhet och därför blev inte heller någon av eleverna mer utpekad än någon annan i studien.

Det fjärde kravet, nyttjadekravet, tillgodoser jag genom att det endast är jag som använder det material som jag har samlat in. Jag kommer bara att använda det under min studietid, vilket jag informerade föräldrarna om i det informationsbrev som jag skickade hem med eleverna.

4 Resultat och analys

Jag kommer att presentera intervjun först och sedan de fyra lektionerna var för sig. Vid varje lektion finns två diagram (utformade i figurer), ett med hur lektionen var fördelad mellan de olika kategorierna och ett med vad elevernas engelska taltid bestod av. Efter att jag har presenterat resultatet för lektionerna följer en analys av diagrammen över lektionerna och sedan en resultatsammanfattning, där jag även presenterar två sammanfattande diagram över lektionerna. Ett över hur samtliga fyra lektioner var fördelade mellan de olika kategorierna, samt ett över hur elevernas engelska taltid under de fyra lektionerna var fördelad mellan tal i kör och enskilt tal.

4.1 Intervju

När jag intervjuade läraren, som jag kallar för Sara, så satt vi i hennes arbetsrum. Alla observationer var vid den här tidpunkten gjorda. Sara är en utbildad lärare med nästan 40 års erfarenhet av läraryrket. Hon har även har förskolebehörighet och erfarenhet av att arbeta där. Den klass hon nu har är en årskurs 4 och hon har följt dem sedan förskoleklass. Sara genomför all engelskundervisning i sin klass, men tidigare arbetade en fritidspedagog som resurs i klassen och denna hade då större delen av engelskundervisningen under ett par år.

Sara berättade att de arbetar med ett engelskmaterial som består av en läsbok, en skrivbok och cd-skivor där man kan lyssna till texterna. Läsböckerna använder de ofta och alla elever har nu en varsin bok som de kan använda. Tidigare hade de inte böcker så att de räckte till alla elever så de var tvungna att dela, men nu har de köpt in så att de har 27 böcker. Skrivböckerna använder de sällan, fast hon påpekade att det finns uppgifter som är kopplade till kapitlen som de arbetar med. Sara menar att de inte skriver så mycket under lektionerna, eftersom hon anser att det är viktigare att eleverna får lyssna och prata mycket. Hon menar att de lägger fokus på ordförståelse eftersom stavning inte är lika viktigt för tillfället när de går i årskurs 4. Eleverna får ofta lyssna till den tillhörande cd-skivan när de går igenom kapitlen eftersom Sara anser att det är viktigt att de får höra ett korrekt brittiskt uttal. De gör sin glosläxa på ett datorprogram hemma så att det ska bli ett roligare sätt för dem att träna orden. De som inte har tillgång till dator hemma får med sig ett papper med orden på hem så de

kan träna på det sättet, men hon menar att alla elever oftast har tillgång till dator. Det kan hända ibland som någon tar hem ett papper om datorn eller internet krånglar.

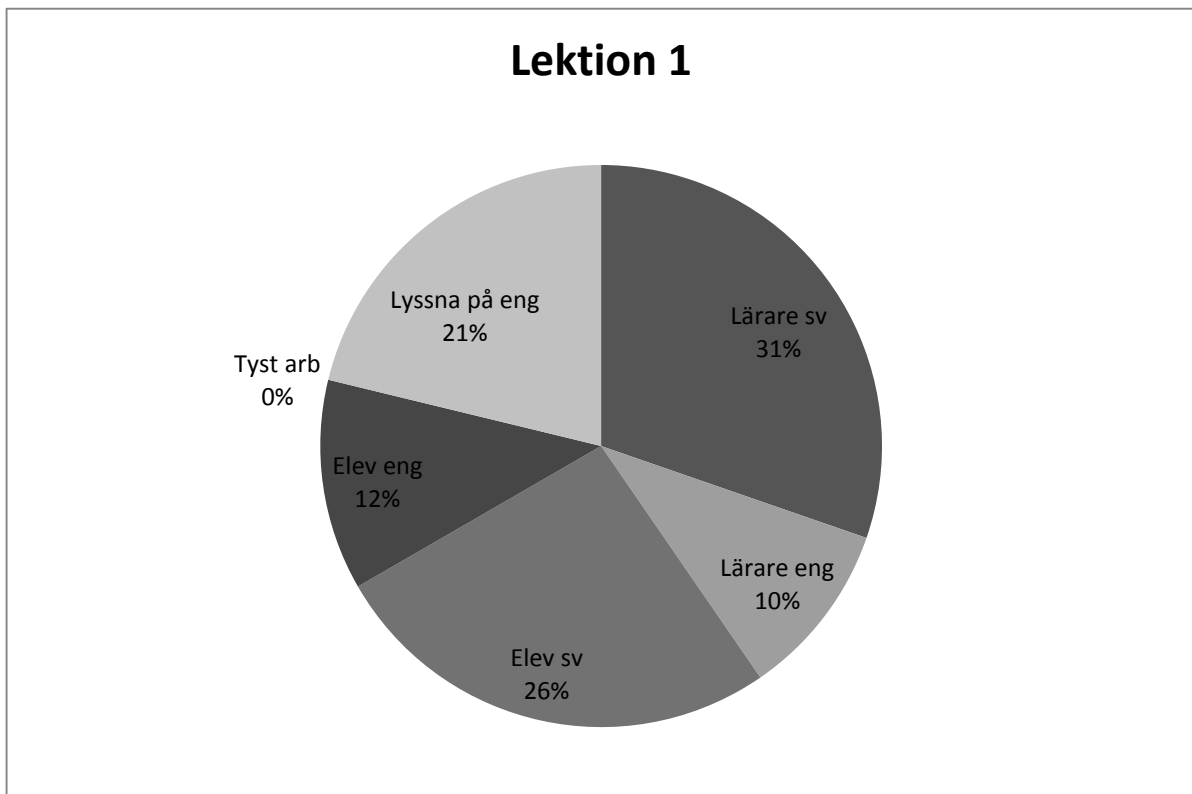
Det är en stor klass med 27 elever och därför försöker Sara dela upp dem vid så många tillfällen som det är möjligt. Detta gör att engelskundervisningen bedrivs både i hel- och halvklass. Hon berättade att hon vid halvklasstillfällena försöker ta till vara på att de är färre och se till att eleverna då får fler chanser till att tala engelska. Sara menar att det är lättare för eleverna att våga tala när de är färre och det är även fler som kan komma till tals vid dessa tillfällen. Här finns det också möjlighet att dela in eleverna i mindre grupper och träna tal, för hon tror att det leder till att de pratar ännu mer om de talar i smågrupper. Ofta får de börja prata tillsammans med en kompis så att de känner sig trygga och sedan slå ihop sig med ett annat par för att på så sätt gradvis öka antalet personer som de talar inför. Vid de här tillfällena får de även spela mycket engelska spel för hon menar att de inte tänker på att de talar engelska när det sker i ett roligt sammanhang. Sara sammanfattade med att det är mer fokus på talandet när det är halvklasslektioner.

Under helklasslektionerna berättade hon att tal ofta förekommer i form av talkör, alltså att alla elever talar samtidigt. Hon brukar även dela klassen i två halvkor som pratar med varandra, inom sin halva så pratar de i kör. Sara påpekade att på detta sätt kan eleverna "gömma sig" i massan fast de ändå talar engelska. Hon menar att hon med detta arbetssätt har observerat att en del elever som inte vågade tala engelska tidigare, talar engelska när de är en del av en kör. På det här sättet tror hon att hon når fler än om hon skulle be dem att tala enskilt, för nu vågar de. Men detta medför att det kanske inte blir mycket enskilt tal under halvklasslektionerna.

Hon påpekade att under helklasslektionerna ägnar de sig mer åt individuellt arbete än när det är halvklass. Om de till exempel har sett en film kanske de arbetar med att individuellt översätta engelska meningar på en stencil till svenska. På det sättet passar de på att träna engelska och svenska samtidigt. Sara sammanfattade helklasslektionerna med att det då är mer individuellt arbete fast de fortfarande tränar engelska och att de talar mycket gemensamt så att ingen känner sig utpekad och därför inte vågar.

4.2 Lektion 1

Lektion 1 var en halvklasslektion på 45 minuter. Lektionen hölls på en torsdagseftermiddag. Under lektionen gick de igenom ett nytt kapitel i engelskboken. Varje elev hade varsin bok och satt på sina stolar i en ring i klassrummet. De gick igenom den nya texten genom att läsa den, lyssna på den och översätta den.

Figur 1 visar ett cirkeldiagram över hur de olika talkategorierna under lektion 1 är fördelade under 45 minuter.

Eleverna talade engelska 12 % av lektionen, vilket motsvarar 6 minuter. Under den tiden läste de i kör, läste enskilt och sjöng.

Eleverna talade svenska 26 % av lektionen, det motsvarar 12 minuter. Under den tiden ställde de frågor, svarade på frågor, pratade om texten de gick igenom samt översatte från engelska till svenska. Läraren läste eller ställde frågor på engelska och eleverna översatte det till svenska.

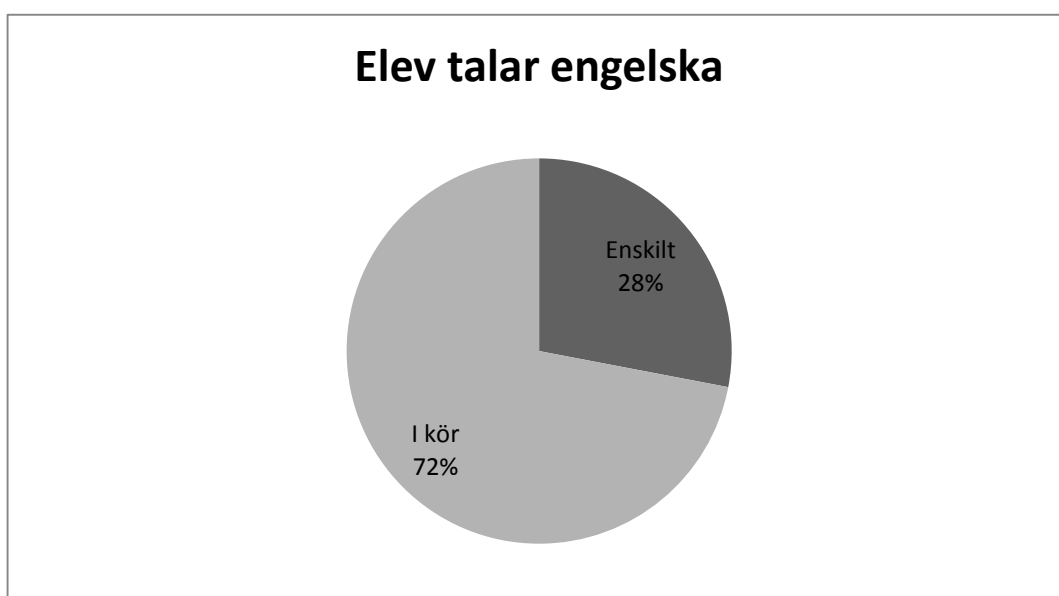
Läraren talade engelska 10 % av lektionen, vilket motsvarar 4 minuter. Läraren ställer frågor, förklarar, ger beröm och läser texten på engelska som eleverna får översätta till svenska.

Läraren talade svenska 31 % av lektionen, vilket motsvarar 14 minuter. Under den tiden ställde läraren frågor, svarade på frågor, pratade med eleverna, förklarade, gav tillsägelser.

Tyst arbete i bok förekom inte under lektionen, vilket alltså resulterade i 0 % och 0 minuter i den kategorin.

Eleverna lyssnade på engelska 21 % av lektionen, vilket motsvarar 9 minuter. Under den tiden lyssnade de på en cd-skiva som läste upp kapitlet och de lyssnade på sånger.

4.2.1 Elevernas engelsktal under lektion 1

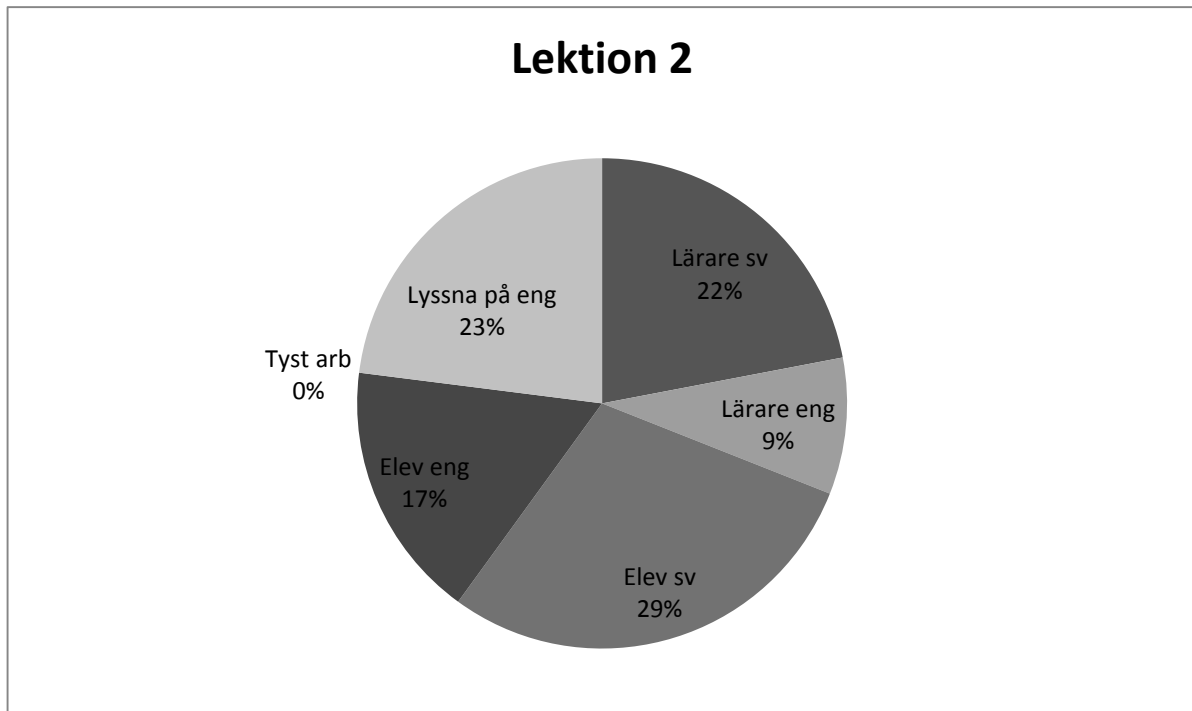
Figur 2 visar hur elevernas engelsktalande under lektion 1 var uppdelat i gemensamt tal i kör respektive enskilt tal. Taltiden i denna kategori var 6 minuter.

Eleverna talade alltså engelska 12 % av lektionen, vilket motsvarar 6 minuter. Taltiden under de 6 minuterna var uppdelad i enskilt tal och tal i kör, alltså då hela gruppen talade samtidigt. Figuren visar att den största delen av elevernas taltid på engelska var gemensam, 72 %. Det motsvarar 4 minuter och 20 sekunder. Under den tiden läste de i kör eller sjöng.

Eleverna talade enskilt 28 % av dessa 6 minuter, vilket motsvarar 1 minut och 40 sekunder. Den tiden utgjordes av att en elev i taget läste högt i boken för de andra eller svarade på lärarens frågor.

4.3 Lektion 2

Lektion 2 var en halvklass lektion på en tisdag eftermiddag. Lektionen var 46 minuter lång. Eleverna och läraren satt i en ring i klassrummet på sina stolar. De gick igenom ett nytt kapitel i engelskboken, så alla elever hade en varsin bok. De lyssnade på kapitlet på cd-skiva, läste högt och översatte. De tittade även på en film och jobbade i grupper om 3.

Figur 3 visar ett cirkeldiagram över hur de olika talskategorierna under lektion 2 är fördelade under 46 minuter.

Eleverna talade engelska 17 % av lektionen, vilket motsvarar 8 minuter. Under den här tiden läste de högt från kapitlet och talade med varandra i sina grupper.

Eleverna talade svenska 29 % av lektionen, vilket motsvarar 13 minuter. De pratade, ställde frågor och översatte.

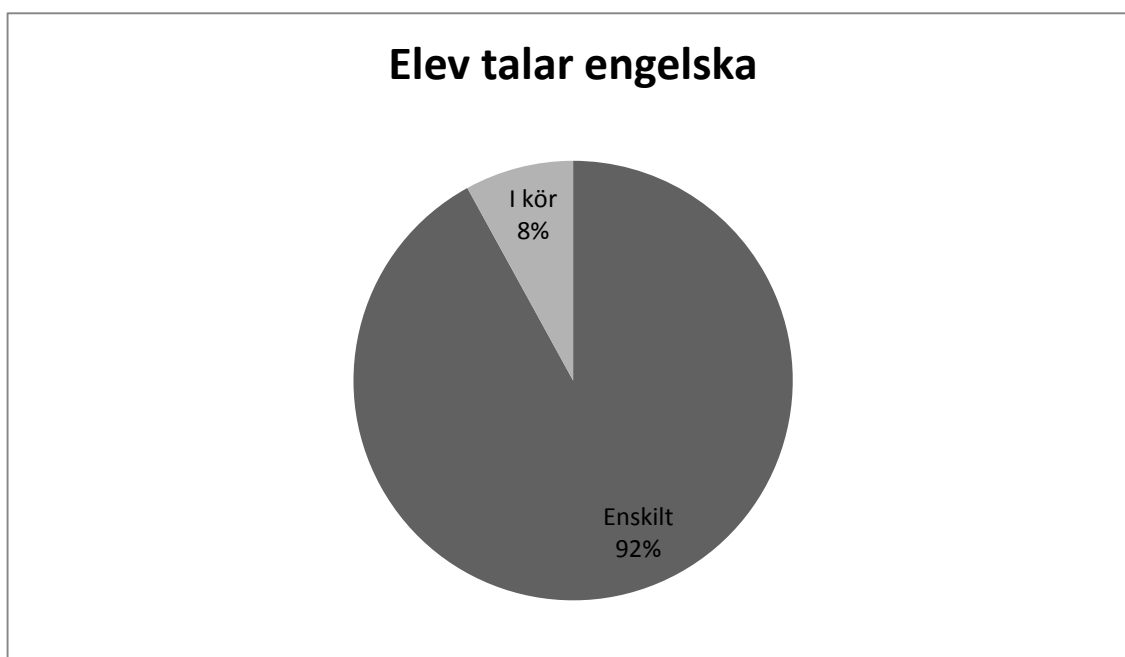
Läraren talade engelska 9 % av lektionen, vilket motsvarar 4 minuter. Hon ställde frågor, läste högt, förklarade uppgiften och gick igenom uttryck från filmen.

Läraren talade svenska 22 % av lektionen, vilket motsvarar 10 minuter. Hon hade genomgång, ställde frågor, svarade på frågor, gick igenom ord och uttryck och översatte.

De lyssnade på engelska 23 % av lektionen, vilket motsvarar 11 minuter. Då såg de en engelskspråkig film där de gick igenom uttryck, ord och meningar som hade tagits upp i veckans kapitel.

De arbetade inte med tyst arbete i bok under denna lektion, vilket medför att det blir 0% och 0 minuter i den kategorin.

4.3.1 Elevernas engelsktal under lektion 2

Figur 4 visar hur elevernas engelsktalande under lektion 2 var uppdelat i gemensamt tal i kör respektive enskilt tal. Taltiden i denna kategori var 8 minuter.

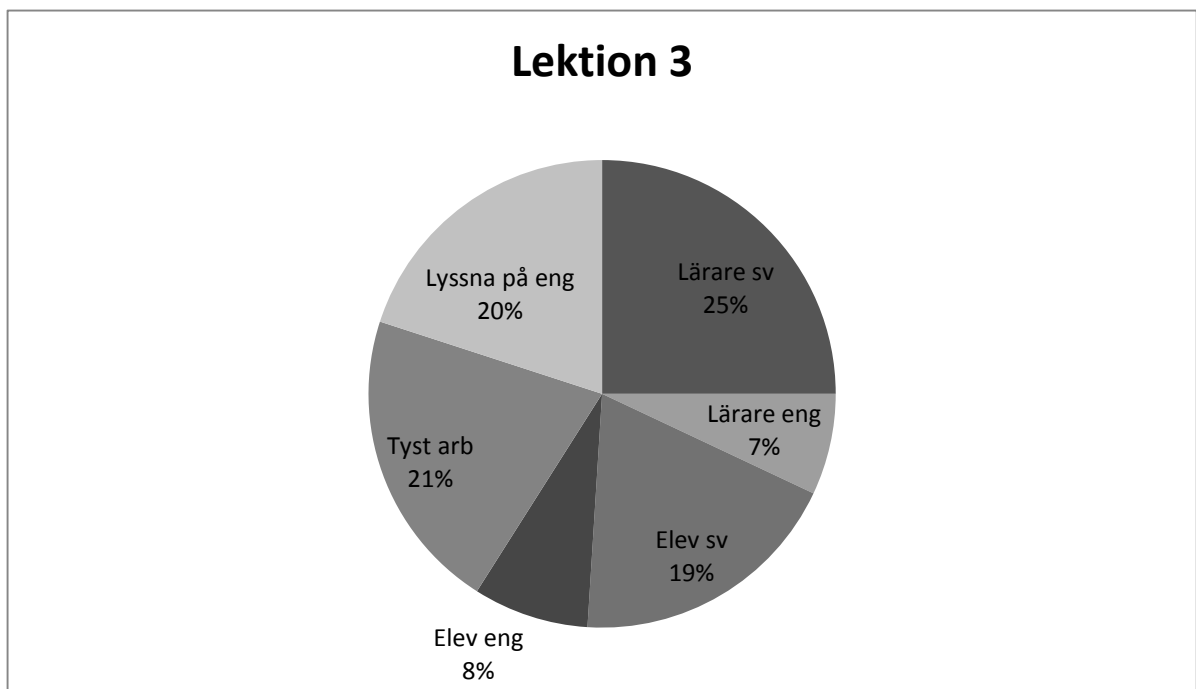
Under lektion 2 så talade eleverna engelska 8 minuter. Även denna lektion bestod av både enskilt tal och tal i kör. När de talade i kör så läste de kapitlet i boken, och de läste efter en intalad röst på cd-skiva. När de talade enskilt läste de dels enskilt ur boken, dels talade de med varandra i sina grupper om 3. En av dem ställde en fråga, som de läste från ett kort, och de andra två skulle svara med en hel mening.

Eleverna talade gemensamt i kör 8 % av dessa 8 minuter, vilket motsvarar 40 sekunder. Det var alltså den tid som de läste i kör efter en röst på cd-skiva.

Eleverna talade enskilt 92 % av tiden, vilket motsvarar 7 minuter och 20 sekunder. Här läste några elever högt och sedan var det den tid där de pratade engelska i sina grupper.

4.4 Lektion 3

Lektion 3 var en helklasslektion på eftermiddagen. Lektionen var 45 minuter lång. Under den här lektionen satt eleverna på sina platser och läraren stod framme vid tavlan. De gick igenom meningar och översatte dem, jobbade individuellt med tyst arbete och de såg på en film. När de gick igenom meningarna läste läraren dem på engelska eller svenska och sen skulle eleverna översätta till det motsatta språket. De arbetade alltså både från svenska till engelska och från engelska till svenska.

Figur 5 visar ett cirkeldiagram över hur de olika talkategorierna under lektion 3 är fördelade under 45 minuter.

Eleverna talade engelska 8 % av lektionen, vilket motsvarar 4 minuter. Under den här tiden svarade de på lärarens frågor, översatte från svenska till engelska och de upprepade i kör det läraren sa.

Eleverna talade svenska 19 % av lektionen, vilket motsvarar 8 minuter. De svarade på frågor, ställde frågor, översatte från engelska till svenska och pratade med varandra om stencilen.

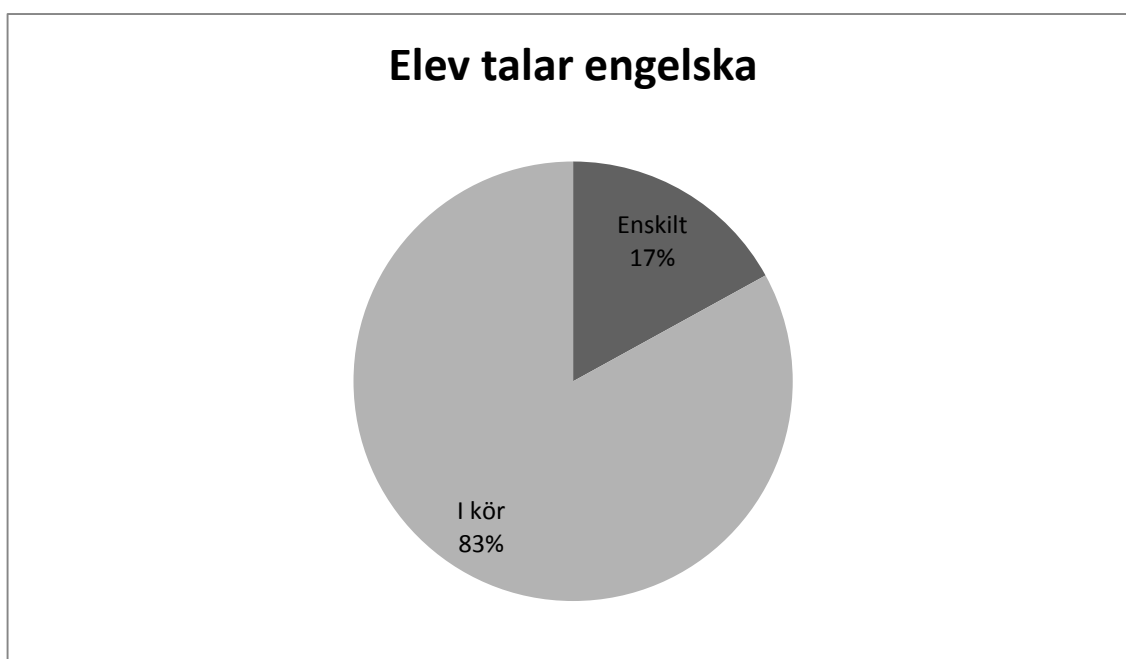
Läraren talade engelska 7 % av lektionen, vilket motsvarar 3 minuter. Hon gav instruktioner, sa meningar som eleverna skulle översätta och gav beröm.

Läraren talade svenska 25 % av lektionen, vilket motsvarar 11 minuter. Hon förklarade, gav instruktioner, sa meningar som eleverna skulle översätta, hade genomgång och pratade med dem.

De hade tyst arbete 21 % av lektionen, vilket motsvarar 10 minuter. Eleverna arbetade enskilt med en stencil där de skulle översätta meningarna. De stod på engelska och eleverna skulle skriva dem på svenska. De skulle även träna på att sätta ut skiljetecken.

De lyssnade på engelska 20 % av lektionen, vilket motsvarar 9 minuter. Under den här tiden såg de på en engelskspråkig film som tog upp de meningar och begrepp som de hade arbetat med under lektionen.

4.4.1 Elevernas engelsktal under lektion 3

Figur 6 visar hur elevernas engelsktalande under lektion 3 var uppdelat i gemensamt tal i kör respektive enskilt tal. Taltiden i denna kategori var 4 minuter.

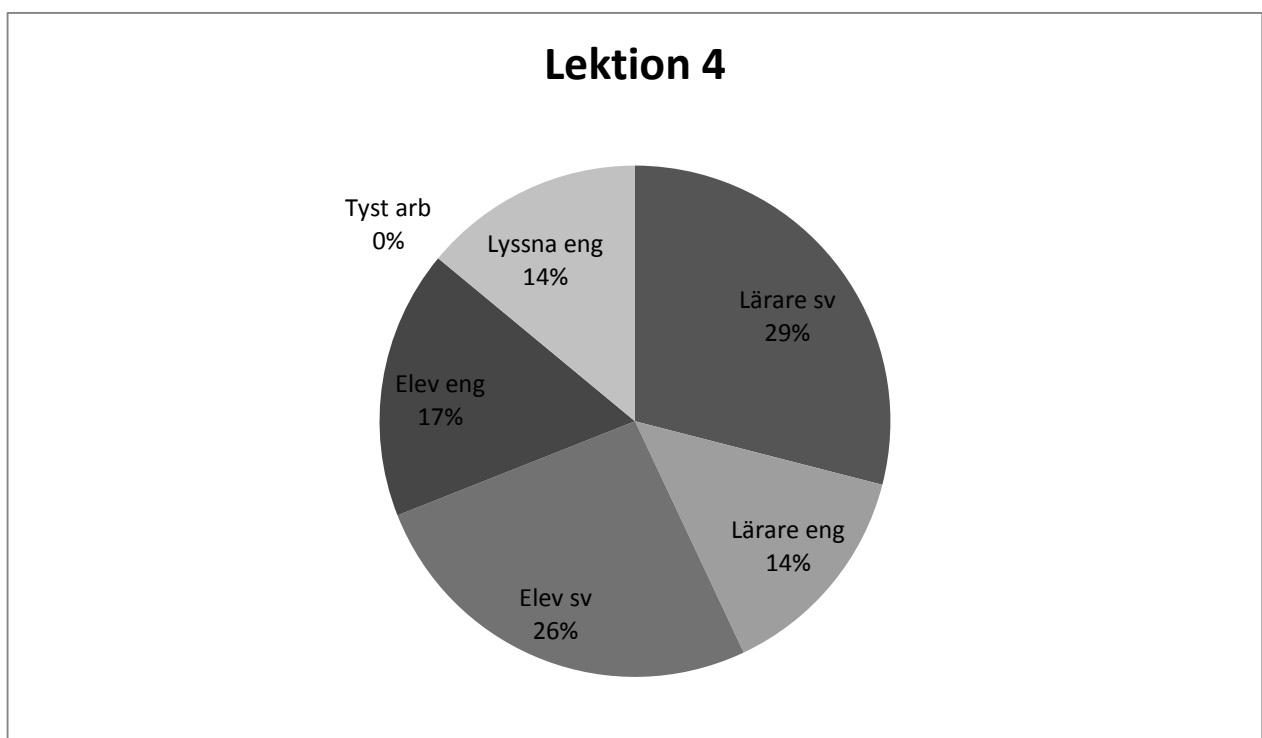
Under lektion 3 så talade eleverna engelska 4 minuter av lektionen. Figuren visar hur fördelningen såg ut mellan enskilt tal och tal i kör under denna tid.

Den enskilda delen var 17 %, vilket motsvarar 40 sekunder. Den utgjordes av att eleverna svarade på lärarens frågor och översatte meningar från svenska till engelska.

Delen för tal i kör utgör 83 %, vilket motsvarar 3 minuter och 20 sekunder. Tiden utgjordes av läraren sa meningar på engelska som eleverna i kör upprepade.

4.5 Lektion 4

Lektion 4 var en helklasslektion på 35 min. Eleverna satt på sina platser och läraren stod vid tavlan. Det var den sista lektionen på dagen. De pratade om engelskans betydelse i världen, gick igenom ett kapitel i engelskaboken som de översatte, lyssnade till, läste och gick igenom ord på. De lyssnade även på en låt som de sedan sjöng.

Figur 7 visar ett cirkeldiagram över hur de olika talskategorierna under lektion 4 är fördelade under 35 minuter.

Eleverna talade engelska 17 % av denna lektion, vilket motsvarar 6 minuter. Under den här tiden så läste de högt i kör efter läraren, några läste enskilt från boken och de upprepade ord som läraren sade i kör. De sjöng även sånger.

Eleverna talade svenska 26 % av denna lektion, vilket motsvarar 9 minuter. De pratade om varför engelska är viktigt och berättade om i vilka länder de vart till där de behövde använda engelska. De diskuterade, svarade/ställde frågor och översatte de läraren läste på engelska till svenska.

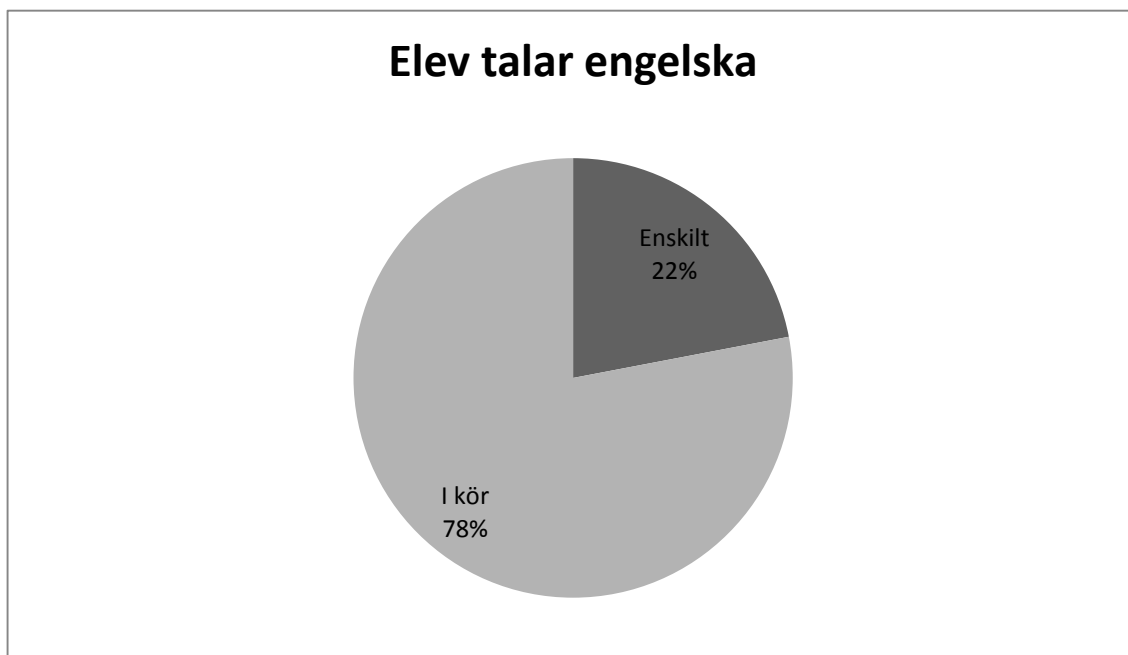
Läraren talade engelska 14 % av denna lektion, vilket motsvarar 5 minuter. Hon läste högt ur boken så eleverna kunde läsa efter, förklarade och tog upp ord samt berömde eleverna.

Läraren talade svenska 29 % av denna lektion, vilket motsvarar 10 minuter. Hon pratade om att engelska är viktigt att kunna idag och varför, ställde frågor till eleverna och gav respons på vad de sa. Hon gick även igenom uppgifter, översatte och förklarade ord.

Tyst arbete ägnade de sig inte åt under den här lektionen så i den kategorin blir det alltså 0 % och 0 minuter.

De lyssnade på engelska 14 % av denna lektion, vilket motsvarar 5 minuter. De lyssnar på en cd-skiva som tar upp ord från kapitlet och sånger som är kopplade till kapitlet.

4.5.1 Elevernas engelsktal under lektion 4

Figur 8 visar hur elevernas engelsktalande under lektion 4 var uppdelat i gemensamt tal i kör respektive enskilt tal. Taltiden i denna kategori var 6 minuter.

Under lektion 4 talade eleverna engelska 17 % av tiden, vilket motsvarar 6 minuter. Även denna lektion var taltiden inom denna kategori uppdelad i enskilt tal och tal i kör.

22 % av elevernas engelska taltid var enskilt tal. Det motsvarar 1 minut och 20 sekunder. Den tiden utgjordes av att en elev i taget läste meningar högt ur engelskboken.

78 % av elevernas engelska taltid utgjordes av tal i kör. Det motsvarar 4 minuter och 40 sekunder. Under den här tiden sjöng de, gick igenom texten till sången genom att upprepa lärarens ord samt läste efter läraren när hon läste texten som de gick igenom högt.

4.6 Analys

Lektion 1 var en halvklasslektion som bedrevs på eftermiddagen. Genom att studera figur 1 ser man att de största delarna av lektionen utgjordes av att lärare och elever talade svenska och att eleverna fick lyssna på engelska. Den allra största delen består av lärarens svensktalande. Under den här lektionen arbetade de med att gå igenom ett nytt kapitel i engelskboken och översätta det till svenska. Tiden i kategori F (lyssna på engelska) utgjordes av att de lyssnade till en cd-skiva där texten i det nya kapitlet lästes upp. En stor del av tiden i kategorierna B och D (elev/lärare talar svenska) utgjordes av att de översatte det nya kapitlet tillsammans. Det gjorde att de arbetade med att läsa engelska medan de talade svenska och de diskuterade ordens innebörd.

Eleverna talar gemensamt mer engelska än vad läraren gör under denna lektion. Om man studerar figuren över elevernas engelsktalade (se figur 2) ser man att det mesta av talandet sker gemensamt i kör. Eleverna läser texten gemensamt och de sjunger även. Talande skedde på något sätt (elev/lärare på engelska/svenska eller lyssna till engelska) under hela lektionen, de arbetade inte alls med tyst arbete.

Även lektion 2 var en halvklasslektion och genom att studera figur 3 ser man att de största delarna bestod av att eleverna talade svenska, de lyssnade till engelska och läraren talade svenska. Även här var det tal under hela lektionen och därför inget tyst arbete. Eleverna talade mer än läraren, både när det gäller svenska och engelska. Elevernas svensktalande är den största delen av lektionen med 29 %. Om man studerar engelsktalet har eleverna gemensamt nästan dubbelt så mycket taltid som läraren, 17 % respektive 9 %. Under den här lektionen delade eleverna in sig i mindre grupper en del av tiden och under den delen av lektionen var det fokus på att tala

engelska, genom att de skulle ställa frågor till varandra och besvara dem med en hel mening. En stor del av tiden lades på denna aktivitet, vilket innebär att eleveras engelska taltid blir 8 minuter under denna lektion.

Om man ser till figuren över elevernas engelsktal (se figur 4) är det enskilda talet överlägset, 92 % respektive 8 % för körtalet. Som sagt ägnades en del av lektionen åt att tala i mindre grupper. Det är en skillnad från lektion 1 där det främst var körläsning som elevernas engelska taltid utgjordes av.

Lektion 3 var en helklasslektion. Om vi studerar figur 5 ser vi att under den är lektionen finns det fyra delar som är ungefär lika stora; lärare talar svenska, elev talar svenska, lyssna till engelska samt tyst arbete. Den sammanlagda engelska taltiden för både lärare och elever var 7 minuter under den här lektionen. Det kan jämföras med det tysta arbetet som pågick i 10 minuter.

Eleverna engelsktal (se figur 6) under lektion 3 bestod till större delen av tal i kör. Även om den enskilda delen är 17 % av den engelska taltiden motsvarar det endast 40 sekunder av denna 45-minuterslektion. Därför bestod nästan allt engelsktal för eleveras del av tal i kör, där de upprepade det läraren sade.

Lektion 4 var en helklasslektion på 35 minuter, vilket är ca 10 minuter kortare än de övriga tre. Om man studerar figur 7 ser man att det är två delar som är större än de andra; elev talar svenska och lärare talar svenska. En anledning till det kan vara att de i början av lektionen talade om vikten av att kunna tala engelska, varför det kan vara bra och vilka erfarenheter eleverna har av att använda sig av språket. Denna kommunikation bedrevs helt på svenska.

Om man sedan studerar de övriga delarna ser man att de är ungefär lika stora, förutom tyst arbete som inte existerar under lektion 4. Utav de tre återstående delarna är dock elevernas engelsktal den största, medan lärarens engelsktal och lyssna till engelska är lika stora. Att eleverna har mer engelsk taltid än läraren kan bero på att de även sjöng sånger, vilka inte lärare deltid i.

Om man studerar figur 8 för elevernas engelska taltid under lektion 4 ser man att den till största delen (78 %) utgörs av gemensamt tal i kör. 22 %, vilket motsvarar att 1 minut och 20 sekunder var enskilt tal. Det är mer än vid lektion 3 som även den är en helklasslektion och den var ändå 10 minuter lägre än lektion 4.

4.7 Resultatsammanfattning

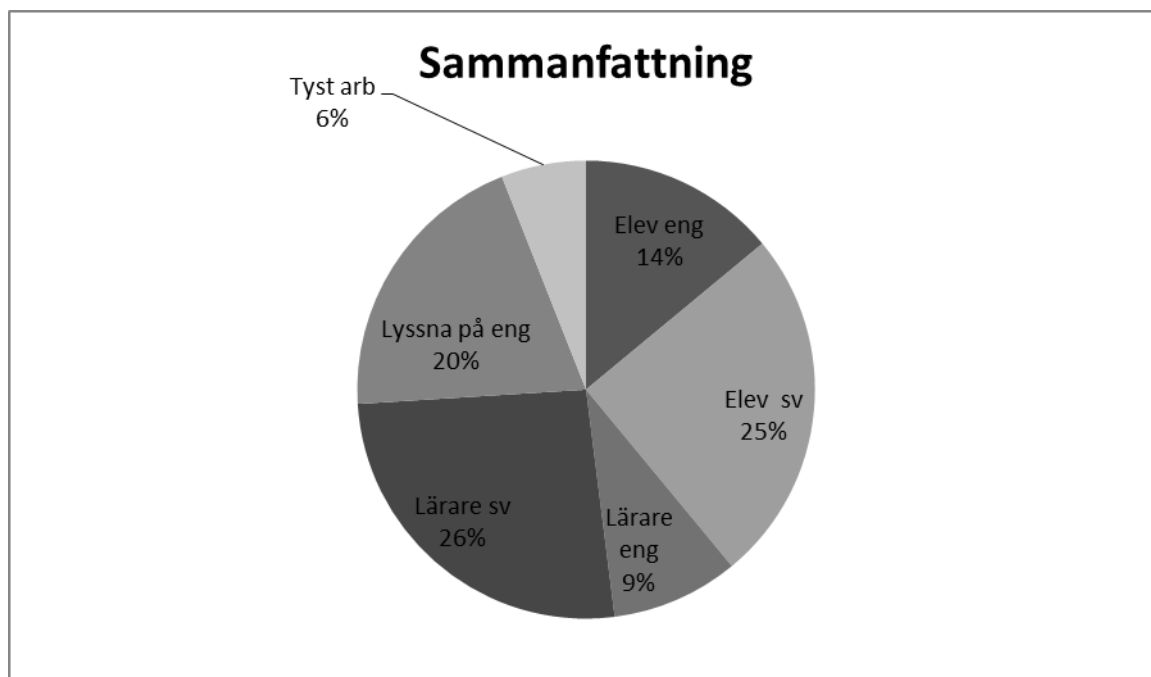
Vid tre av de fyra lektionerna (lektion 1, 2 och 3) utgör engelsktalet, både elevernas och lärarens, de minsta delarna av lektionerna. Då räknar jag vid tre av lektionerna (1, 2 och 4) inte med tyst arbete, eftersom det inte ingick i lektionerna och därför utgjorde 0 %. Vid samtliga fyra lektioner talar eleverna gemensamt mer engelska än vad läraren gör.

Svensktalet (lärarens och elevernas) utgör de största delarna i samtliga lektioner. Vid tre av lektionerna (1, 3 och 4) talar läraren mer svenska än vad eleverna gör, medan eleverna i lektion 2 talar både mer svenska och engelska än vad läraren gör. Även om svenskan utgör en stor del av lektionerna arbetar de med engelska samtidigt vid många tillfällen, i och med att de översätter från engelska till svenska. De läser då engelska i boken och översätter det till svenska och diskuterar ord och betydelser på svenska. Under lektion 2 talar eleverna nästan dubbelt så mycket engelska som vad läraren gör (17 % mot 9 %). Det kan som sagt bero på att det var en halvklasslektion och eleverna delades upp i grupper när de skulle tala. Lektion 2 var det enda tillfället då det inträffade. Trots detta talar eleverna engelska till lika stor del vid lektion 4, som är en helklasslektion. Lektion 4 är dock 10 minuter kortare än lektion 2, vilket innebär att trots att det är lika stor procentsats så skiljer det 2 minuter i faktisk taltid.

Jag ser inga stora skillnader mellan hel- och halvklasslektioner då det kommer till taltid. Det jag dock kan se är att vid en av halvklasslektionerna talade de i smågrupper, vilket var positivt för elevernas engelska taltid. Jag kan även se att vid en av helklasslektionerna jobbade de tyst med individuellt arbete, vilket resulterade i att tiden i tyst arbete-kategorin blev mer än elevers och lärares engelska taltid gemensamt (21 % respektive 15 %). Lektion 4 som även den är en helklasslektion innehåller dock mer engelskt tal än lektion 1 som är en halvklasslektion. Eleverna talar lika mycket engelska vid båda lektionerna (6 minuter) men läraren talar mer under lektion 4 (5 minuter jämfört med 4 minuter vid lektion 1). Man ser dock skillnad om man studerar figurerna för vad elevernas engelska taltid utgörs av (se figur 2, 4, 6 och 8). Där kan man utläsa att det mesta av elevernas engelska talande sker i kör. Undantaget är lektion två. Det är en halvklasslektion där en del av tiden läggs på att tala i mindre grupper, vilket läraren påpekade i intervjun att hon brukar

passa på att göra under just halvklasslektioner. Under den lektionen är i princip allt elevernas engelsktal enskilt.

4.7.1 Samtliga lektioners taltid

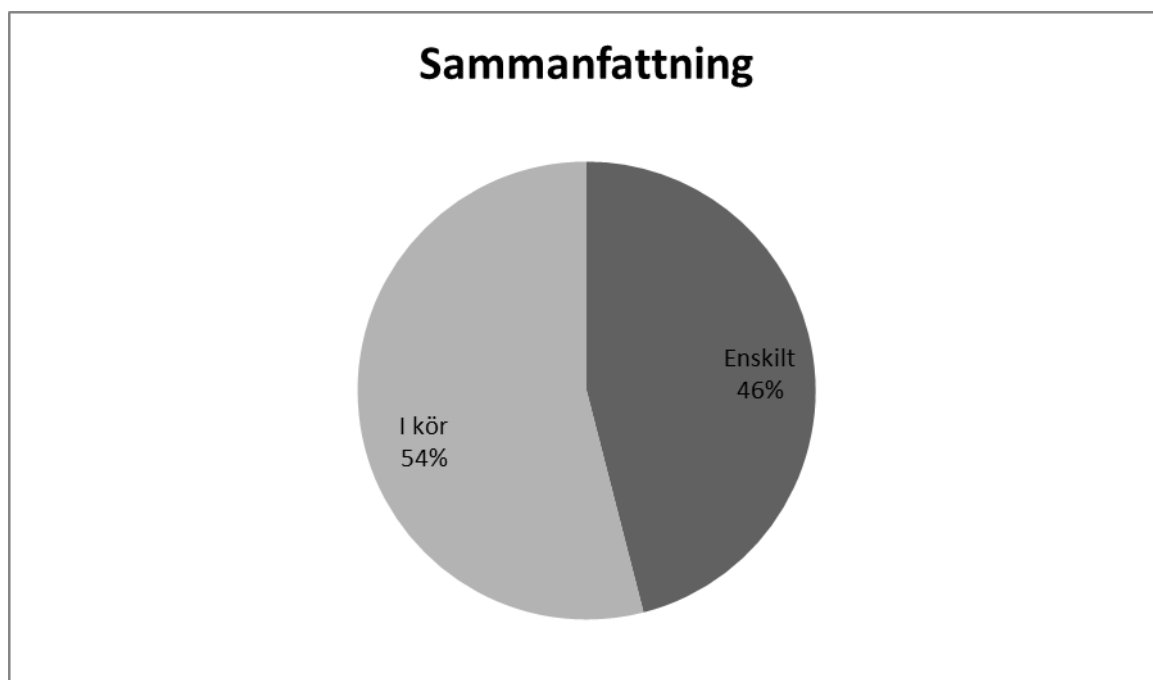

Figur 9 visar en sammanfattning av resultatet från alla fyra lektionerna. Den sammanlagda lektionstiden är 171 minuter.

Totaltid för de fyra lektionerna 171 minuter. Av den tiden talade eleverna engelska 14 % (se figur 9), vilket motsvarar 24 minuter. Eleverna talade svenska 25 %, vilket motsvarar 43 minuter. Läraren talade engelska 9 %, vilket motsvarar 16 minuter och läraren talade svenska 26 %, vilket motsvarar 45 minuter. De lyssnade på engelska 20 % av tiden, vilket motsvarar 34 minuter. Tyst arbete ägnades 6 % av tiden åt, vilket motsvarar 10 minuter.

Den sammanfattande figuren visar att nästan exakt hälften av lektionstiden under dessa fyra lektioner ägnas åt att tala svenska, nämligen 51 %. Den tiden är jämt fördelad mellan lärare och elever, 26 % för läraren och 25 % för eleverna. Det visar även att de lyssnar på engelska en femtedel av tiden, alltså 20 %. Eleverna talar engelska 24 minuter av tiden och läraren 16 minuter. Det innebär att läraren talar två tredjedelar av vad eleverna talar.

7.1.2 Elevernas totala engelsktalande

Figur 10 visar en sammanfattning av hur elevernas engelska taltid under de fyra lektionerna var uppdelad i gemensamt tal i kör och enskilt tal. Den sammanlagda lektionstiden i denna kategori är 24 minuter.

Totalt under de fyra lektionerna talade eleverna engelska 24 minuter. 54 % av talandet skedde i kör (se figur 10), vilket motsvarar 13 minuter. 46 % var enskilt tal, vilket motsvarar 11 minuter.

Figuren visar alltså att eleverna talade engelska enskilt och i kör nästan lika ofta. De talade i kör 2 minuter mer än de talade enskilt.

5 Diskussion

Min diskussion kommer att vara tvådelad. Jag kommer till att börja med diskutera mitt resultat, sedan kommer jag även att diskutera min metod.

5.1 Resultatdiskussion

Jag kan inte påstå att jag såg några bestående skillnader mellan hel- och halvklasslektioner. Om man endast såg till lektion 2 och 3 skulle jag få ett resultat som styrker det som läraren talade om i intervjun, nämligen att eleverna talar mer engelska under halvklasslektioner och att de arbetar mer med individuella uppgifter under helklasslektioner. Dock går det inte att dra några sådana slutsatser, då lektion 1 och 4 skiljer sig från dessa resultat. Under lektion 2, som var en halvklasslektion, talade eleverna engelska 8 minuter av en 45-minuterslektion. Det är mer än vid någon av de övriga lektionerna. Anledningen till detta kan vara att läraren delade upp eleverna i smågrupper när de skulle tala. Det styrker det som Thornberg (2009) skriver, att i smågrupper vågar eleverna tala mer vilket kan leda till att de lär sig mer. Läraren påpekade också att hon försöker planera så att eleverna ska ges fler möjligheter till tal vid halvklasslektioner eftersom det då är lättare att dela upp eleverna. Detta arbetssätt var dock bara synligt vid de ena av de två halvklasslektionerna.

En sak läraren tog upp i intervjun var att ett sätt att stimulera eleverna till tal är att antingen dela dem i smågrupper, som vid lektion 2, eller ha aktiviteter där eleverna kan tala i kör så att de på så sätt kan "gömma" sig lite i massan. När jag har studerat figurerna över elevernas engelska taltid så ser jag ett mönster av att det fungerar på det sättet som läraren beskrev om talande i kör. Det utgör det mesta av eleverna engelsktal under tre av lektionerna. Undantaget är lektion 2, där eleverna var uppdelade i smågrupper. Där utgjordes elevernas engelska taltid framför allt av enskilt tal. Faktum är att den lektionen nästan helt utgjordes av enskilt tal, då eleverna endast talade i kör 40 sekunder. Det kan jämföras med det enskilda talet som var 7 minuter och 20 sekunder. Genom intervjun och genom att studera lärarens arbetssätt framkommer det att hon är medveten om fenomenet talängslan som Tsiprakides & Keramida (2009) belyser, även om inte läraren använder sig av den termen när hon motiverar sitt upplägg. Författarna skriver att lärare måste inse att

muntliga övningar kan framkalla ångest och hjälpa eleverna att arbeta med detta. Sara arbetar med sätt som Tsiplakides & Keramida förespråkar, till exempel grupparbete för att eleverna ska känna sig trygga. Sara beskriver i intervjun att eleverna brukar få börja med att arbeta tillsammans med en kompis så att de känner sig trygga och sedan utöka gruppen allt eftersom. Estling-Vannestål & Lundberg (2010) skriver att ett annat sätt kan vara att låta eleverna tala i kör så att de bli en i mängden. Det framkommer som sagt i resultatet att tal i kör är ett sätt som Sara aktivt arbetar med för att eleverna ska känna sig tryggare. Under lektion 1, 3 och 4 är tal i kör den övervägande delen av elevernas engelsktal. På det här sättet får eleverna, som Estling-Vannestål & Lundberg påpekade ändå talträning vilket kan leda till ett bättre självförtroende när det gäller att våga tala engelska. Om man studerar den sammanfattande figuren över hur elevernas engelska taltid sett ut under de fyra lektionerna så ser man dock att det är väldigt jämt mellan taltid i kör och enskilt tal (se figur 10). 54 % respektive 46 %, och skillnaden i tid är två minuter. Studerar man bara resultatet som sådant ser det ut som att det är väldigt jämt mellan dessa båda kategorier under lektionerna. Sanningen är istället som jag beskrivit att under halvklasslektioner med grupparbete talas mycket enskilt, men det är egentligen ändå tillfället under dessa lektioner. Annars sker talandet framförallt i kör, som under de tre övriga lektionerna. Då är det väldigt intressant att det ändå blir så jämt mellan kategorierna i den sammanfattande figuren, att en del av en lektion kan ha så stor påverkan. Det hade varit intressant att se vad resultatet hade blivit om det hade varit fler gruppstillfällen under halvklasslektionerna.

Jag anser att det är nedslående att den engelska taltiden utgör de minsta delarna vid samtliga lektioner. Detta resultat talar emot det Sundin (2001) förespråkar, nämligen att eleverna ska få rika chanser att tala målspråket. Det är även intressant att studera resultatet utifrån Skolinspektionens rapport (2011). Där framhålls att för mycket av engelskundervisningen i den svenska skolan genomförs på svenska, vilket oftast är fallet i den klassen jag studerat. I rapporten konstateras att i och med detta så berövas eleverna möjligheter att öva upp sitt engelska tal. Det blir problematiskt i och med att det står i Lgr 11 att eleverna utveckla sin kommunikativa förmåga och sin språkliga förmåga och säkerhet. Eleverna måste därför ges möjligheter att få träna på detta under lektionerna. Estling-Vannestål & Lundberg (2010) menar att engelskundervisningen bör bedrivas helt på målspråket, vilket mitt resultat klart och tydligt visar att så är inte fallet i den här klassen. Men som Awan, Azher, Anwar &

Naz (2010) skriver är det viktigt att anpassa nivån efter elevernas förutsättningar. Läraren ska som sagt stimulera språkutveckling samtidigt som de skapar en trygg miljö. Författarna menar att för att göra detta kan läraren använda både målspråket och modersmålet för att underlätta för eleverna. De största delarna av samtliga lektioner utgjordes av tal på svenska, men mycket av det var översättning från engelska. De läste till exempel på engelska och översatte till svenska och diskuterade även ord och innebörder med hjälp av svenskan. Estling-Vannestål & Lundberg (2010) skriver att detta arbetssätt kan vara negativt för engelskinläring eftersom man då fokuserar på delarna i stället för helheten. De förespråkar även att elever ska lära sig engelska genom engelskan, medan man med det är arbetssättet gör det via svenskan.

Målspråket är en annan sak som Sundin (2001) förespråkar är att eleverna ska få lyssna mycket till för att lära sig uppbyggnad och uttal. Det får eleverna göra i samtliga fyra lektioner. Lyssna till engelska är bland de största kategorierna i alla lektioner, utom lektion 4 där den är bland de minsta. I den sammanfattande figuren ser man att de lyssnat till engelska en femtedel av lektionstiden. Läraren framhöll i intervjun att hon ansåg att det var viktigt att eleverna fick lyssna till engelska för att lära sig korrekt engelskt uttal. Hon väljer att göra det genom att de får lyssna till cd-skivan som hör till deras arbetsmaterial och de ser även på engelsk film. Detta gemensamt med den tid som läraren talar engelska och där eleverna lyssnar till varandra när de talar engelska gör att en relativt stor del av lektionerna ägnas åt att lyssna till engelska, nämligen 43 % (se figur 9). Att läraren väljer att låta dem lyssna på inspelat material och det faktum att hon talar mindre engelska än eleverna kan dock bli problematiskt. Som Thornberg (2009) skriver så borde engelskinläringen bygga på autentiska samtalssituationer i ett meningsfullt sammanhang. Om eleverna då främst får lyssna till inspelad engelska blir det inte på samma sätt liv i dialogen. Det är klart att de kan lyssna på inspelade samtal eller se dem på film, men deras egna möjligheter till att bedriva ett autentiskt samtal blir begränsade. Lundahl (2009) menar att man kan skapa dessa situationer genom att försöka kombinera vardagsengelskan och skolengelskan och koppla till verkligheten.

Jag såg inte några konkreta exempel på detta under mina observationer. I början av lektion 4 fanns dock en möjlighet till detta då lärare och elever samtalade om varför engelskan är viktig och vad de använder den till. De talade även om situationer där

eleverna behövt använda sig av språket vid utlandsresor. Detta samtal bedrevs dock helt och hållet på svenska och det avslutades när de började arbeta i böckerna och det stannade där. Skolinspektionens rapport (2011) efterlyste mer kopplingar mellan skol- och vardagsengelska och i målen för år 4-6 (Lgr 11), som den här klassen arbetar mot, står det att samtalens innehåll ska vara vardagsnära. Därför är det angeläget att föra en sådan diskussion som den beskrivna på engelska.

Sara motiverar som sagt valet av att använda cd-skivor och filmer när eleverna ska lyssna på engelska med att de ska få lära sig ett korrekt engelskt uttal. Detta kombinerat med att lärarens engelska taltid utgör den minsta delen av samtliga fyra lektioner gör att det kan leda till att det blir svårare att nå den tredje nivån av språklig kompetens som Svartvik (2005) skriver om. Han menar att för att komma till den nivån ställs högre krav på lärare i engelska, redan från de tidigare åren i skolan. Han påpekar att läraren måste behärska det engelska språket och kunna använda det otvunget. Nu har jag bara observerat fyra lektioner och kan bara uttala mig om hur mönstret var i dem, men läraren säger som sagt även i intervjun att hon låter eleverna lyssna på skivor och filmer så att de får lära sig korrekt. Jag funderar över i fall det beror på att läraren inte litar på sin egen förmåga att tala engelska och om detta är anledningen till att resultatet blir att engelska utgör de minsta delarna av samtliga lektioner.

En tendens jag såg vid observationerna var något som Lightbrown & Spada (2006) tar upp. De skriver att om en lärare ska tillrättavisa elever eller gå igenom något under en lektion byter denna ofta språk från målspråket till modersmålet för att göra detta. Nästan all tillrättavisning Sara gjorde var svenska och i vissa fall avbröt hon engelsktal för att tillrättavisa på svenska. Författarna menar att i och med att man gör detta så berövar man eleverna tillfälle att höra engelska i ett verkligt sammanhang. Det mesta av berömmet som Sara gav eleverna skedde dock på engelska. Även näst intill alla genomgångar och förklaringar skedde på svenska och detta såg även Hofvander & Källström Diaz (2012) i sitt examensarbete. De påpekar att de lärare som de intervjuade motiverade detta med att det var viktigt att eleverna förstod vad som sades vid en genomgång.

Om jag ska se till mina frågeställningar anser jag att jag har besvarat dem. Jag kan såklart bara uttala mig just den här klassen men jag har ändå fått svar på det jag sökte. Den första var ”hur mycket engelska talas under en engelsklektion?”. Jag vet

exakt hur mycket engelska som talades under var och en av dessa lektioner (se figur 1, 3, 5, samt 7) och jag har sett att engelsktalandet utgör den minsta delen av samtliga lektioner. Jag fann även att eleverna under dessa lektioner talade mer engelska än läraren. Jag har även funnit att eleverna talade mer engelska den lektionen de fick göra det mindre grupper samt att under de flesta lektioner sker det engelska talandet i kör.

Jag har även studerat ”vad ägnas resten av lektionen åt?” och funnit att resten av lektionen till största del ägnas åt att tala svenska. I den sammanfattande figuren blir det tydligt att mer än hälften av lektionstiden för dessa lektioner ägnas åt tal på svenska (se figur 9). Även att lyssna på engelska genom cd-skivor och filmer utgör stora delar av engelsklektionerna. Tre av lektionerna innehöll inget tyst arbete, medan den fjärde (lektion 3) till stor del ägnades åt detta.

Min tredje frågeställning var ”hur planerar läraren undervisningen för att stimulera eleverna till tal?”. Det tog jag reda på genom att intervjua läraren. Hon använder sig mycket av att eleverna får tala i kör för att de ska känna sig trygga. Mina resultat visade även att eleverna under de flesta lektioner talar i kör när de talar engelska. Sara berättade även att hon försöker utnyttja de halvklasstillfällena som finns till att dela eleverna i mindre grupper och tala engelska. Vid en av de två halvklasslektionerna användes detta arbetssätt och resultatet visar att det påverkade elevernas engelsktal positivt.

5.2 Metoddiskussion

Jag använde mig av fyra observationer och en intervju för att samla in material och jag valde att koncentrera mig på en klass. Såklart hade jag fått ett fyligare resultat om jag studerat fler klasser, för som det är nu kan jag inte säga något generellt om hur det ser ut. Det hade varit intressant att göra det, men jag anser ändå att jag fått svar på mina frågeställningar vad gäller en klass. Precis som Stukát (2009) skriver så är det intressant med observationer eftersom man då får se vad människor faktiskt gör och inte vad de säger att de gör. Jag såg en del av det läraren talade om i intervjun, och en del såg jag inte. Det var intressant att de arbetssätt hon förespråkade var tydliga i vissa lektioner och i andra inte. Därför anser jag att det var bra att jag blandade dessa metoder och använde mig av både intervju och observation.

Jag använde mig av ljudinspelning vilket jag anser fungerade bra. Nackdelen var att jag placerade mikrofonerna på ett ställe där de fick ligga hela lektionen. Det innebär att de som är nära mikrofonen hörs bäst. Jag placerade dem nära läraren eftersom det är hon som håller i lektionerna. Eftersom mitt fokus ligger på elevernas tal som helhet så gör det inte så mycket att inte allt hörs. De arbetar även ofta sittandes i en ring under engelsklektionerna, vilket gör att de flesta blir centrerade. En avvägning vad gäller denna metod är hur mycket man ska berätta för den lärare man ska observera. Jag valde att berätta att jag skulle observera talet, men inte exakt vad. Det är klart att det kan ha påverkat resultatet och att hon lade upp undervisningen för att skapa talsituationer.

Jag genomförde även en intervju för att komplettera observationerna och för att kunna svara på min tredje frågeställning. Jag genomförde den efter observationerna för att det vi talade om inte skulle påverka lärarens upplägg, eftersom hon då blev medveten om vilka områden jag fokuserade på. Jag valde att ha ganska öppna frågor, en så kallad ostrukturerad intervju (Stukát 2009) så att läraren kunde få tala fritt. Jag anser att det fungerade bra och det blev ett samtal som flöt på naturligt.

6 Avslutning

Jag tycker att jag med min studie har fått svar på mina frågeställningar. Det jag har kommit fram till i min studie är att det inte talas så mycket engelska under engelsklektionerna, det engelska talet utgör till och med de mista delarna av samtliga lektioner. Mina farhågor besannades därmed och det var som jag trodde att det inte talades så mycket engelska. Istället talas det mycket svenska, men en stor del av det svenska talet utgjordes av översättningar från engelska till svenska. Eleverna fick även lyssna mycket till engelska, men främst via cd och film och inte från läraren. Läraren talade mindre engelska än eleverna. Jag har också sett att läraren stimulerar eleverna till att tala engelska genom att låta dem tala i kör, men även i ett fall genom att arbeta i mindre grupper.

Förslag till vidare forskning är att göra en större undersökning. Det vore intressant att se hur det såg ut i flera klasser. Det vore även intressant att koncentrera sig mer på lärarens engelsktal. Även om jag har sett hur mycket engelska och svenska som läraren talar under lektionerna vore det ändå intressant att fokusera på i vilka sammanhang målspråk respektive modersmål används och då även studera flera lärare och jämföra hur de arbetar.

Litteraturlista

Awan, R. & Azher, M. & Anwar, M. N. & Naz, A. (2010). *An investigation of foreign language classroom anxiety and its relationship with students' achievement.*

Journal of College Teaching and Learning, 7(11), 33-40.

Cameron, L. (2011). *Teaching languages to young learners.* Cambridge: Cambridge University Press.

Estling- Vannestål, M. & Lundberg, G. (2010). *Engelska för yngre åldrar.* Lund: Studentlitteratur.

Hofvander, A. & Källström- Diaz, Z. (2012). *Undervisning på målspråket - självklarhet eller utmaning?* Examensarbete inom lärarutbildningen. Västerås: Mälardalens Högskola.

Lightbrown, P.M. & Spada, N. (2006). *How languages are learned.* Oxford: Oxford University Press.

Lundahl, B. (2009). *Engelsk språkdidaktik – Texter, kommunikation, språkutveckling.* Lund: Studentlitteratur.

Skolinspektionen (2011). *Engelska i grundskolans årskurser 6-9.* Rapport 2011:7. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.* Stockholm: Skolverket.

Stukát, S. (2009). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.

Sundin, K. (2001). Nybörjarundervisning i språk för barn mellan sju och tio år. I Myndigheten för skolutveckling (red.), *Språkboken* (s.152-160). Stockholm: Liber Distribution.

Svartvik, J. (2005). *Engelska – öspråk, världsspråk, trendspråk.* Stockholm: Pan.

Tornberg, U. (2009). *Språkdidaktik.* Malmö: Gleerups.

Tsiplakides, I. & Keramida, A. (2009). *Helping students overcome foreign language speaking anxiety in the English classroom: theoretical issues and practical recommendations*. *International Education Studies*, 2(4), 39-44.

Vetenskapsrådet (2004). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Bilaga 1

Information om en studie i engelska

Du tillfrågas härmed om ditt barn tillåts delta i denna studie.

Mitt namn är Carolina Abrahamsson och jag studerar min sista termin på lärarprogrammet på Mälardalens Högskola. Jag håller på med mitt examensarbete där jag vill studera engelskundervisningen i en klass.

Jag vill genomföra observationer under ett par engelsklektioner och skulle bli glad om så många elever som möjligt kan vara med. Den metod jag kommer använda mig av är ljudinspelning med hjälp av mobiltelefon. Jag kommer att fokusera på klassen som helhet och ingen av eleverna kommer att bli särskilt studerad.

Alla deltagarna kommer att vara anonyma och jag kommer inte heller att nämna skolan vid namn i min studie. Materialet som jag samlar in kommer endast att användas i mina studier. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Mälardalens Högskola som i sin slutversion läggs ut på databasen Diva.

Ditt barns deltagande i studien är helt frivilligt. Ni har rätt att när som helst avbryta deltagandet utan närmare motivering och utan några negativa konsekvenser.

Om du **inte** vill att ditt barn ska delta i denna studie, var vanlig fyll i nedanstående talong och skicka med tillbaka till skolan senast fredag 12/10 2012.

Ytterligare upplysningar lämnas av,

Carolina Abrahamsson

Mail: can09008@student.mdh.se

telefon: xxx-xxxxxxx

Min handledare, Håkan Landqvist

Mail: hakan.landqvist@mdh.se

telefon: xxx-xxxxxxx

Vänliga hälsningar, Carolina Abrahamsson

 Som vårdnadshavare ger jag **inte** tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Datum.....

.....
Vårdnadshavares underskrift

.....
Barnets namn